

# Investigating the Impact of Age-Friendly City Indicators on the Satisfaction Level of the Elderly in Iranian Cities (Case Study: Tehran)

Akbar Talebpour \*

Mohammad Ghasemi Siani \*\*

The increase in the number of elderly people and the necessity of paying attention to the needs of old age have made it essential to plan cities based on their needs; to the extent that the World Health Organization has designated the current decade as the Decade of Healthy Ageing and has obligated countries to follow the rules of age-friendly cities. The aim of this research was to investigate the impact of age-friendly city indicators on the satisfaction level of the elderly in Tehran using the theories of universal design (Ron Mace), behavior-oriented design (John Lang), public spaces (William Whyte), the right to the city (David Harvey), and spatial justice (Edward Soja). The statistical population of the study was the elderly residing in Tehran, from whom 400 individuals were selected as a statistical sample using the Cochran formula through random sampling, with an average age of 73 years. Data were collected through a 52-item questionnaire, 46 of which were related to the translation of the global age-friendly city indicators questionnaire, and its validity was confirmed through content validity and its reliability through Cronbach's alpha. Based on the research results, the mean of the independent variables and the dependent variable (except for the two variables of housing and respect and social inclusion) were below the average level. Analysis of the findings using multivariate regression analysis showed that age-friendly city criteria including housing, social participation, respect and social inclusion, civic participation and employment, communication and information, social support and health services, outdoor spaces and buildings, and transportation played an important role in the satisfaction level of the elderly, respectively. Furthermore, the research constructs, based on structural equation modeling, played a significant role in explaining the satisfaction of the elderly in Tehran.

**Keywords:** Tehran, Elderly, Age-Friendly City, Right to the City, Satisfaction.

## Introduction

The increase in the number of elderly people in recent years has been so significant that the World Health Organization has named the current decade, which coincides with the years 2021 to 2030, the "Decade of Healthy Ageing." It is expected that in the shadow of this new concept, the necessary conditions for independent and autonomous functioning in old age will be created, and quality of life will be added to the quantity of life. It is obvious that designing an age-friendly environment and city, which is one of the goals of this decade and has been pursued since September 2015, will lead to improved individual (physical, mental, and functional) and environmental (family and social) conditions, and consequently will provide the possibility of enjoying old age with greater well-being. The present study seeks to investigate the impact of age-friendly city indicators on the satisfaction of the elderly with urban life, with an emphasis on the city of Tehran, in order to, on the one hand, examine the status of the components of this indicator, and on the

\* Corresponding Author: Associate Professor, Department of Social Sciences, Faculty of Social Sciences and Economics, Alzahra University, Tehran, Iran.

a.talebpour@alzahra.ac.ir

<http://orcid.org/0000-0002-1644-6117>

\*\* Assistant Professor, Department of Urban and Regional Planning and Management, Institute of Humanities and Social Studies, ACECR, Tehran, Iran.

M.ghasemi@acecr.ac.ir

<http://orcid.org/0000-0001-9038-1537>

other hand, determine the extent and impact of each of these components on the overall satisfaction with the city among the elderly in Tehran. It is obvious that the level of satisfaction of the elderly with the status of age-friendly city indicators is one of the neglected points that has not been addressed so far, and given the rapid growth of aging, it should receive special attention so that those in charge of urban affairs, with sufficient knowledge of these issues, do not face unforeseen problems in this field in the not-too-distant future, and the city has sufficient potential in this regard.

The advantage of the present study over previous studies lies, on the one hand, in examining the status and dimensions of age-friendly indicators of Tehran from the perspective of the elderly, which can serve as a guide and roadmap for those in charge to bring about a new transformation in urban policies towards addressing the needs of the elderly in the context of age-friendly city indicators in Tehran. On the other hand, by measuring the impact of the dimensions and components of the age-friendly city on the level of satisfaction with the city, we can precisely determine which dimensions and components, when enhanced, can increase the satisfaction of the elderly. This will also play a significant role in determining future priorities and guidelines for urban planning.

### Methodology

The research method of this study is descriptive, and in terms of data collection, it is of the survey type, and in terms of type, it falls under the category of applied research. The data collection method is survey-based. Since this article explains the impact of age-friendly city indicators on the satisfaction level of the elderly with life in the city of Tehran from the perspective of the elderly in Tehran, it is a descriptive study with a quantitative approach, the results of which can be applied to address existing needs and problems. Because a survey method was used in conducting the research, its results can be generalized to the entire statistical population of the elderly. In the present study, first, a library research method was used to collect the theoretical foundations related to the research topic, and to provide descriptive and inferential statistics, test the research hypotheses, and draw conclusions with an appropriate degree of confidence regarding the generalization of the results obtained from the statistical sample to the population, a researcher-made questionnaire was prepared, validated for content validity, and tested for reliability using a survey and field method at an appropriate time. It was then presented to the statistical sample individuals, and after explaining the subject to them, they were given the opportunity to respond to the questionnaire items within the specified time. Finally, the data obtained from this questionnaire were statistically analyzed using descriptive and inferential statistical methods, and the research hypotheses were tested. The statistical population of the present study is the elderly population aged 65 and over in the city of Tehran, which, according to the latest update (July 2025) by the Statistical Center of Iran, numbered 866,220 individuals. Based on the stratified sampling method, the sample size was calculated as 384 using the Cochran formula. However, to cover statistical errors, 400 questionnaires were distributed to these individuals as the statistical sample.

### Findings

The mean of the main research variables for all independent variables and the dependent variable (except for the two variables of housing and respect and social inclusion) were below the average level, which is a negative point. Furthermore, the level of satisfaction of the elderly with life in Tehran was also below the average level, and it is necessary for those in charge to take serious measures to increase these variables. The social analysis of the mean of these variables, which are considered the main criteria of an age-friendly city, indicates that Tehran is far from being an age-friendly city in almost all dimensions, and it is better to pay special attention in this regard. Considering religious and social teachings, special attention must be paid to the needs of the elderly. The prophetic hadith regarding the goodness and blessing of the elderly is precisely related to this issue and shows that the religion of Islam paid attention to this matter



centuries before Western societies.

According to the obtained results, the eight variables of housing, social participation, respect and social inclusion, civic participation and employment, communication and information, social support and health services, outdoor spaces and buildings, and transportation were entered into the research regression analysis model as independent variables. Based on the results of the regression analysis, the beta coefficients were as follows: housing (0.378), respect and social inclusion (0.361), social participation (0.311), social support and health services (0.272), communication and information (0.247), outdoor spaces and buildings (0.195), civic participation and employment (0.173), and transportation (0.054). Therefore, the eight variables of housing, social participation, respect and social inclusion, civic participation and employment, communication and information, social support and health services, outdoor spaces and buildings, and transportation play an important role in the satisfaction level of the elderly with the city.

Overall, according to the regression model of the study and based on the adjusted coefficient of determination, these eight variables were able to explain 40% of the changes in the variable of the elderly's satisfaction with the city in the studied population. Therefore, seven research hypotheses were confirmed. However, the hypothesis regarding the impact of transportation on the satisfaction level of the elderly with the city of Tehran was not confirmed.

### Conclusion

Policy and urban planning gaps regarding the suitability of facilities, accessibility, and urban furniture for the needs of the elderly in Tehran render the elderly unable to meet their daily needs, and it is necessary for those in charge of urban affairs in Tehran to pay special attention to this matter. The present study was conducted to investigate the level of satisfaction of the elderly in Tehran with the status of age-friendly city indicators in this city. The results of the study showed that the mean of the independent variables housing, social participation, respect and social inclusion, civic participation and employment, communication and information, social support and health services, outdoor spaces and buildings, and transportation as well as the dependent variable of the level of satisfaction of the elderly with life in the city of Tehran, were low. This indicates a lack of attention to the components of age-friendly city indicators on the one hand, and a neglect of gaining the satisfaction of the elderly in this regard on the other.

The overall results of the study regarding the low satisfaction of the elderly with age-friendly city indicators highlight the necessity of paying attention to various dimensions of livability in Tehran for the elderly and indicate the need to address these dimensions in this city. Given the rapid growth of aging, this issue must be given special attention. The research findings in this regard are consistent and aligned with the findings of Mousavi et al. (2025) in domestic studies and the findings of Segura Cardona et al. (2022) in international studies.

Based on the results of this study, in order to increase attention to the elderly and enhance their level of satisfaction with life in the city of Tehran, the following suggestions, derived from the research findings, are presented to those in charge of urban administration in Tehran:

- The need to pay attention to social support and appropriate healthcare services for the elderly,
- Utilizing the elderly in urban administration and considering their opinions and perspectives,
- Organizing city tours for the elderly,
- Improving the status of public transportation.

### Reference

Fusaro, G., D'Alessandro, F., Baldinelli, G., & Kang, J. (2018) Design of urban furniture to enhance the soundscape: A case study. *Building Acoustics*, 25(1), 61-75.



- Healey, P. (1997) Collaborative Planning: Shaping Places in Fragmented Societies. London: Macmillan.
- Gehl, J. (2010) Cities for People. Washington, DC: Island Press.
- Goodarzi, M., Maleki, S., Khodabakhshi, Dariush (2024) EStructural Equation Modeling of Factors Affecting the Realization of an Elderly-Friendly City (Case Study of Ahvaz) Journal of Studies of Human Settlements Planning, vol. 18, no. 4, 2024, pp. 171-184(In Persian).
- Mace, R. (1985) Universal design: Barrier-free environments for everyone. The Center for Universal Design. North Carolina State University.
- Mahmoudzadeh, H., Aghayari Hir, T., & Hatami, D. (2024) Assessing the elderly-friendly city status in the region four of Tabriz Metropolis. Journal of Geography and Planning, 28 (88), 329-355.  
<http://doi.org/10.22034/GP.2023.54153.3060>. (In Persian).
- Mohammadpour, Saber and Arman Hamidi, Yekta Lashkaryani Arefeh, Neda Morteza PourhandehKhaleh (2014) "Feasibility assessment of the implementation of the age-friendly neighborhood approach (case study: Bagherabad neighborhood of Rasht)", Geographical Studies of Coastal Areas, Year 5, Issue 4, pp. 41-56.
- Mohammadpour, S., Hamidi, A., YektāLashkariyāni, A., &MortezāpourHendeh Khāleh, N. (2025) Feasibility of Realizing the Elderly-Friendly Neighborhood Approach (Case Study: Bāgherābād Neighborhood of the City of Rasht) Geographical Studies of Coastal Areas Journal. 5 (4) pp. 41-56.  
DOI: 10.22124/gscj.2025.26209.1279. (In Persian).
- Mousavi, Mirnajaf and Nima Bayramzadeh, and Amin Shahsavar (2015) "Explanation of the status of age-friendly city criteria from the perspective of residents (case study: Miandoab city)", Urban Social Geography, Year 12, Issue 1, pp. 19-40.
- Mousavi, M. N., Bayramzadeh, N. and Shahsavar, A. (2025) Evaluating Age-Friendly City Criteria from Residents' Perspective (Case Study: Miandoab, Iran). Journal of Urban Social Geography, 12(1), 19-40.  
DOI: 10.22103/jusg.2025.2143. (In Persian).
- Olgun, R., & Erdoğan, R. (2016) Urban furniture and user satisfaction: The example of Antalya-Gulluk avenue. Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University, 66(2), 674-682.
- Phillipson, C. (2025) Population Ageing and Urbanisation: Creating Sustainable Age-Friendly Cities and Communities. In: Guardado Moreira, M.J., A. Carvalho, L. S., Simões, Â., Candeias, M.d.J., Tomás, H.M. (eds) Sustainability in Aging. Lecture Notes in Bioengineering. Springer, Cham.  
[https://doi.org/10.1007/978-3-031-77282-5\\_1](https://doi.org/10.1007/978-3-031-77282-5_1).
- Rahmati, M. and Mohammadi, C. (2022) Modeling Structural Equations of The Characteristics of The Elderly Friendly City of Kermanshah. Geography and Territorial Spatial Arrangement, 12(43), 23-148.  
DOI: 10.22111/gaij.2022.41249.2985. (In Persian).



Rahmati, Mansour and Chenour Mohammadi (2014) "Structural Equation Modeling of Kermanshah Age-Friendly City Indicators", *Geography and Regional Urban Planning*, 12(43), pp. 123-148.

Resideh, B., Marsoosi, N., Taleshi, M. and Moosa Kazemi, S. M. (2023) Analysis of Infrastructure Index of Elderly-Friendly City in Mashhad Metropolis. *Journal of Urban Ecology Researches*, 14(3), 1-16.

DOI: 10.30473/grup.2023.65521.2736. (In Persian).

Sharqi, A., Zarghami, E., Salehi Kousalari, F. and Olfat, M. (2016) Evaluating status of global indices of age-friendly city in Tehran Metropolis (AFC). *Journal of Urban - Regional Studies and Research*, 28(2), 1-22. (In Persian).

Soja, E. W. (2010) *Seeking spatial justice*. University of Minnesota Press.

Steinfeld, E., & Maisel, J. (2012) *Universal Design: Creating Inclusive Environments*. Hoboken, NJ: Wiley.

Talebpour, Akbar (2014) "Explaining the Effect of Social Exclusion on the Tendency to Use Drugs Among Women", *Social Psychological Studies of Women*, Year 21, No. 4, pp. 36-63.

Talebpour, Akbar and Masoumeh Beiranvand (2013) "Investigating the lived experience of permanent singleness from the perspective of single girls", *Quarterly Journal of Women and Society*, Year 13, Issue 51, pp. 95-114

Talebpour, A., & Beiranvand, M. (2022) Investigating the lived experience of permanent celibacy from the perspective of single girls. *Quarterly Journal of Woman and Society*, 13(51), 95-114. [In Persian]

DOI: 10.30495/jzv.2022.30184.3807.

Talebpour, A. (2023) Explaining the Impact of Social Exclusion on Tendency to Use Drugs Among Women. *Women's Studies Sociological and Psychological*. 21(4), 36-63. [In Persian]

DOI: 10.22051/jwsps.2023.42466.2705





# بررسی تأثیر شاخص‌های شهر دوستدار سالمند بر میزان رضایت سالمندان در شهرهای ایرانی (مطالعه موردی: تهران)

اکبر طالب‌پور\*، محمد قاسمی سیانی\*\*

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۱۰/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۲/۰۱

نوع مقاله: پژوهشی - ۸۲-۶۱

## چکیده

افزایش تعداد سالمندان و لزوم توجه به نیازهای دوران سالمندی، اهمیت برنامه‌ریزی شهری بر مبنای نیازهای آنان را ضروری نموده است؛ به نحوی که سازمان بهداشت جهانی، دهه حاضر را دهه سالمندی انتخاب نمود و کشورها را ملزم به پیروی از قواعد شهرهای دوستدار سالمندان کرد. هدف این پژوهش، بررسی تأثیر شاخص‌های شهر دوستدار سالمند بر میزان رضایت سالمندان تهرانی با استفاده از تئوری‌های طراحی فراگیر «رون‌میس»، طراحی رفتارنگر «جان‌لانگ»، فضاهای عمومی «ویلیام وایته»، حق به شهر «دیوید هاروی» و عدالت فضایی «ادوارد سوچا» بود. جامعه آماری پژوهش، سالمندان ساکن شهر تهران بودند که از میان آنان با استفاده از فرمول کوکران، تعداد ۴۰۰ نفر از طریق نمونه‌گیری تصادفی با میانگین سنی ۷۳ سال به عنوان نمونه آماری انتخاب شد. داده‌ها از طریق پرسشنامه ۵۲ سؤالی که ۴۶ مورد آن مربوط به ترجمه پرسشنامه جهانی شاخص‌های شهر دوستدار سالمند بود، گردآوری شد و روایی آن از طریق روایی محتوایی و پایایی آن از طریق آلفای کرونباخ تأیید شد. بر اساس نتایج تحقیق، میانگین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (به جز دو متغیر مسکن و احترام و پذیرش اجتماعی)، پایین‌تر از حد متوسط قرار داشت. تحلیل یافته‌ها با استفاده از تحلیل رگرسیون چندمتغیره نشان داد که معیارهای شهر دوستدار سالمند شامل مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و پذیرش اجتماعی، مشارکت مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی، فضاها و ساختمان‌های بیرونی و حمل‌ونقل به ترتیب نقش مهمی بر میزان رضایت سالمندان داشت. همچنین سازه‌های تحقیق بر اساس مدل‌یابی معادلات ساختاری، نقش مهمی در تبیین رضایت سالمندان تهرانی داشت.

واژه‌های کلیدی: تهران، سالمندان، شهر دوستدار سالمند، حق بر شهر و رضایتمندی.

\* نویسنده مسئول: دانشیار گروه علوم اجتماعی، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران

http://orcid.org/0000-0002-1644-6117

\*\* استادیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی شهری و منطقه‌ای، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاددانشگاهی تهران، ایران

M.ghasemi@acecr.ac.ir

http://orcid.org/0000-0001-9038-1537



## مقدمه و بیان مسئله

افزایش تعداد سالمندی در سال‌های اخیر چنان چشمگیر بوده است که سازمان بهداشت جهانی، دهه حاضر را که مصادف با سال‌های ۲۰۲۱ تا ۲۰۳۰ میلادی است، با عنوان «دهه سالمندی سالم» نامگذاری نموده است. انتظار می‌رود در سایه این مفهوم جدید، شرایط لازم برای عملکرد مستقل و خودمختار در دوران سالمندی به وجود آمده، کیفیت زندگی به کمیت زندگی اضافه شود. بنابراین توصیه می‌شود به افراد مسن اجازه داده شود تا مهارت‌های اجتماعی، عملکردی و بین‌فردی خود را در محیط‌های اطراف خود توسعه دهند (WHO, 2022: 21). بدیهی است که طراحی محیط و شهر دوستدار سالمندان که از جمله اهداف این دهه محسوب می‌شود و از سپتامبر ۲۰۱۵ میلادی پیگیری می‌شود، منجر به بهبود شرایط بهتر فردی (جسمی، روانی و عملکردی) و محیطی (خانوادگی و اجتماعی) خواهد شد و در نتیجه امکان لذت بردن از سالمندی را با رفاه بیشتر فراهم می‌کند.

برای دستیابی به این هدف، سازمان بهداشت جهانی، طراحی شهرهای دوستدار سالمند را که سبک زندگی سالم را ترویج می‌دهند، در نظر گرفته است و مشارکت اجتماعی، سرگرمی، مشارکت مدنی و اشتغال و همچنین دسترسی به ساختمان‌ها، فضاهای عمومی، حمل‌ونقل عمومی، اقامتگاه‌ها (محیط‌های مسکونی با زیرساخت‌های امن و راحت برای سالمندان) و خدمات اجتماعی مناسب افراد مسن (سلامت، مشارکت و تحرک و موارد دیگر) در نظر گرفته شده است (همان: ۲۷). با توجه به افزایش تعداد سالمندان در جهان که بین سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۵۰ میلادی از ۱۱ درصد به ۲۲ درصد افزایش خواهد یافت، اجرای محیط‌های دوستدار سالمند در

اولویت قرار دارد (همان: ۴۱) و هدف اصلی، پیگیری و تبعیت از چهارچوب شهر دوستدار سالمند سازمان بهداشت جهانی (۲۰۲۵) و شاخص‌های مرتبط با آن است. بر اساس این چهارچوب، هشت حوزه به هم پیوسته پیشنهاد شده است که می‌تواند به شناسایی و رفع موانع رفاه و مشارکت سالمندان کمک کند.

البته این حوزه‌ها با یکدیگر همپوشانی و تعامل دارند. برای مثال، احترام در دسترسی به ساختمان‌ها و فضاهای عمومی و فرصت‌های مختلفی که شهر برای مشارکت اجتماعی، سرگرمی، داوطلبی یا اشتغال به سالمندان ارائه می‌دهد، منعکس می‌شود. یا فقدان حمل‌ونقل عمومی مقرون‌به‌صرفه، سالمندانی را که دیگر رانندگی نمی‌کنند، منزوی می‌کند و مشارکت در زندگی اجتماعی را دشوار می‌کند و خطر انزوا و تنهایی را افزایش می‌دهد. در صورتی که وقتی حمل‌ونقل در دسترس باشد و با نیازهای سالمندان، چه از نظر برنامه‌ریزی و چه از نظر مقصد، سازگار باشد، تحرک را افزایش می‌دهد و مشارکت اجتماعی و احساس تعلق به جامعه را تسهیل می‌کند. همچنین پیشنهادهای فرهنگی و سرگرمی‌هایی که به علایق سالمندان توجه می‌کند، به همان اندازه مهم هستند که سالمندان دلیل خوبی برای بیرون رفتن و مشارکت داشته باشند. علاوه بر این فرصت‌های مشارکت مدنی، به دوران سالمندی رضایت‌بخش و لذت‌بخش کمک می‌کند. دستورکار ۲۰۳۰ برای توسعه پایدار، که همه کشورهای عضو سازمان ملل متحد در سال ۲۰۱۵ تصویب کردند، طرحی مشترک برای صلح و رفاه فعلی و آتی مردم کره زمین ارائه می‌دهد (WHO, 2015: 21).

در قلب این دستورکار، هفده هدف توسعه پایدار قرار دارد که فراخوانی فوری برای اقدام همه کشورها - توسعه‌یافته و در حال توسعه - در یک مشارکت جهانی است. بر این اساس با پایان دادن به فقر و سایر محرومیت‌ها با استراتژی‌هایی که سلامت و آموزش را بهبود می‌بخشند، باید نابرابری کاهش یابد و رشد اقتصادی افزایش یابد و در کنار اینها با تغییرات اقلیمی مقابله شده، برای حفظ اقیانوس‌ها و جنگل‌ها تلاش شود (WHO, 2015: 92). در ایران نیز به تبعیت از افزایش جمعیت جهانی سالمندان، افزایش چشمگیری نسبت به سال‌های قبل وجود داشته است. تعداد افراد بالاتر از ۵۶ سال ایران در سال‌های نه‌چندان دور، حدود شش درصد از کل جمعیت بود؛ اما در سال‌های اخیر بر اساس آخرین برآوردهای مرکز آمار ایران با افزایش دوبرابری به حدود ۲۱ درصد رسیده است. بر اساس پیش‌بینی‌ها، تا سال ۲۰۳۴۱، حدود ۱۳ درصد از جمعیت ایران را سالمندان تشکیل خواهند داد که نشان‌دهنده حرکت سریع کشور به سوی یک جامعه سالم‌خورده است (درگاه ملی آمار ایران).

پدیده جهانی افزایش جمعیت سالمندان و افزایش شاخص‌های شهر دوستدار سالمند را درباره شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در شهرهای مختلف جهان و ایران برانگیخته است. بینش‌های حاصل از این مطالعات می‌تواند به سیاست‌گذاران در ارتقای عدالت اجتماعی برای توزیع بهتر امکانات به سالمندان کمک کند. مطالعاتی در برخی از کشورهای جهان از جمله چین، هند، ژاپن و... بیانگر توجه ویژه به سالمندان در برنامه‌ریزی‌های شهری بوده است. همچنین مطالعات داخلی در کلان‌شهرهای کشور از قبیل اهواز، تبریز، کرمانشاه، مشهد و... بیانگر فاصله این شهرها با وضعیت

آرامانی شهر دوستدار سالمندان بوده است که بر میزان رضایت سالمندان از شهرهای کشور تأثیرگذار است. خلأهای سیاستی و برنامه‌ریزی شهری در زمینه تناسب امکانات، دسترسی‌ها و مبلمان شهری با نیازهای سالمندان در شهر تهران به وضوح مشاهده می‌شود که سالمندان را در رفع نیازهای روزمره خود ناتوان می‌سازد و لازم است متولیان امور شهری تهران، اهتمام ویژه‌ای در این زمینه داشته باشند. سالمندان تهرانی با مشکلاتی همچون مسکن نامناسب، دسترسی ناکافی به حمل‌ونقل عمومی، مشارکت مدنی، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی مواجه هستند و لازم است متولیان اداره امور شهری تهران، تمهیدات لازم را در زمینه رفع این موانع یا به حداقل رساندن عوارض این موانع اتخاذ کنند.

با عنایت به موارد یادشده، تحقیق حاضر درصدد بررسی تأثیر شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان بر میزان رضایت سالمندان از زندگی شهری با تأکید بر شهر تهران است تا از این رهگذر از یکسو وضعیت مؤلفه‌های این شاخص بررسی شود و از سوی دیگر میزان تأثیر و اثرگذاری هر کدام از این مؤلفه‌ها بر وضعیت کلی رضایت از شهر در میان سالمندان تهرانی مشخص شود. بدیهی است که میزان رضایت سالمندان از وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان از جمله نکات مغفولی است که تاکنون مورد توجه قرار نگرفته است و با عنایت به رشد شتابان سالمندی باید مورد توجه ویژه‌ای قرار گیرد تا متولیان اداره امور شهری با شناخت کافی از این موارد، در آینده نه‌چندان دور با مشکلات پیش‌بینی‌نشده در این زمینه مواجه نشوند و شهر پتانسیل کافی در این زمینه داشته باشد.

مزیت تحقیق حاضر نسبت به مطالعات پیشین در بررسی وضعیت و ابعاد شاخص‌های دوستدار سالمندی شهر تهران از منظر سالمندان از یکسو است که این امر می‌تواند به عنوان راهنما و نقشه راه متولیان امر قرار گیرد تا در سیاست‌گذاری‌های شهری، تحولی نوین در راستای چرخش به نیازهای سالمندان در زمینه شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در شهر تهران انجام شود. همچنین از سوی دیگر با سنجش تأثیر ابعاد و مؤلفه‌های شهر دوستدار سالمندان بر میزان رضایت از شهر می‌توانیم به طور دقیق تعیین کنیم که با افزایش کدام ابعاد و مؤلفه‌ها می‌توان رضایت بیشتر سالمندان را جلب نمود که این امر نیز در تعیین اولویت‌ها و دستورالعمل‌های آتی برنامه‌ریزی شهری، نقش بسزایی بر عهده خواهد داشت.

### پیشینه و مبانی نظری

درباره بررسی وضعیت سالمندان در جهان و کشور ما، تحقیقات زیادی انجام شده است. برخی از تحقیقات بر جنبه‌های پزشکی و درمان توجه داشته و برخی از تحقیقات نیز به فضاها، مبلمان و طراحی‌های شهری پرداخته‌اند.

فیلیپسون<sup>۱</sup> (2025) نشان داد که با توجه به روند رشد جمعیت سالمندان باید هدف توسعه پایدار سازمان ملل متحد، مبتنی بر توسعه، شهرهای پایداری باشد که بر مسائلی مانند مسکن مقرون به صرفه، سیستم‌های حمل و نقل پایدار، محدود کردن تأثیرات زیست محیطی شهرها و ایجاد فضاهای آبی و سبز ایمن و فراگیر در راستای دوستدار سالمند کردن شهرها تأکید نماید و از سالمندان حمایت کند.

جکمن و همکاران<sup>۲</sup> (2025) نشان دادند که

هرچند بسیاری از بررسی‌ها بیش از پیش در باب شهرهای دوستدار سالمندان توسعه یافته است، هنوز جای پیشرفت بیشتری در این زمینه وجود دارد تا از حداکثر فرصت‌های موجود برای ارتقای سالمندی سالم از طریق فعالیت‌های بدنی در شهرهای دوستدار سالمندان اطمینان حاصل شود و اقدامات جمعی لازم برای ایجاد افزایش بلندمدت و پایدار فعالیت‌های بدنی سالمندان در شهرهای دوستدار سالمندان مورد توجه ویژه‌ای قرار گیرد.

وانگ و همکاران<sup>۳</sup> (2025) در مطالعات خود در شهرهای چین نشان دادند که دولت چین به طور فعال در حال ترویج ساخت جوامع و شهرهای دوستدار سالمند است. بررسی‌های آنان در استان «جیانگشی» در زمینه میزان تطابق قوانین با شهرها و جوامع دوستدار سالمند نشان داد که لازم است مشکلات و کاستی‌ها از سه جنبه بهبود امکانات مسافرتی، ارائه خدمات برای سالمندان و بهبود قابلیت‌های مدیریتی و امنیتی جوامع شهری و روستایی مورد توجه قرار گیرد. همچنین در شهرهای کشور چین، شکاف عظیمی بین جوامع شهری و روستایی در ساخت جوامع دوستدار سالمند وجود دارد و لازم است با بهبود زیرساخت‌های عمومی، توجه بیشتری نسبت به جوامع روستایی معطوف شود.

فیوجی هارا و همکاران<sup>۴</sup> (2025) در مطالعات خود در شهرهای ژاپن نشان دادند که سه عامل شمول اجتماعی و سازگاری با زوال عقل، تعامل و ارتباطات اجتماعی و محیط فیزیکی مناسب سالمندان که مطابق با چارچوب سازمان بهداشت جهانی باشد، می‌تواند امکان نظارت، ارزیابی و مقایسه‌های بین جوامع را در سطح جامعه فراهم کند و همچنین به توسعه شهرهای دوستدار سالمندان در ژاپن که به سرعت در حال پیر

3 . Wang et al

4 . Fujihara et al

1 . Phillipspo

2. Jackman et al n

شدن است، کمک کند.

گرنفیلد و همکاران<sup>۱</sup> (2023) نشان دادند که جنبش شهرها و جوامع دوستدار سالمندان، تغییر پارادایمی بزرگی را در حوزه سالمندی در قرن بیست و یکم تسریع کرده است. این جنبش بلندپروازانه پتانسیل دگرگون‌کننده تلاش‌های آگاهانه و بین‌بخشی را برای بهبود اجتماعی و خدماتی به سالمندان برجسته نموده است. آنان با بررسی چالش‌ها و فرصت‌های آینده بر اساس یافته‌های یک مطالعه طولی درباره شهر دوستدار سالمندان در نیوجرسی نشان دادند که برای تضمین بهتر سیاست‌های دوستدار سالمندان، دامنه دسترسی و تأثیر عادلانه جنبش دوستدار سالمند نمودن شهرها در زمینه‌های مختلف جامعه مورد توجه ویژه قرار گیرد.

سگورا کاردونا و همکاران<sup>۲</sup> (2022) نشان دادند که با افزایش جمعیت سالمندان و شهرنشینی، محققان و سیاست‌گذاران باید توسعه محیط‌های مناسب برای سالمندان را در اولویت قرار دهند. تفکر درباره امکانات اجتماعی و فیزیکی بهتر برای همه افراد، صرف‌نظر از سن، مفید است. بررسی چگونگی ارتباط محیط‌های فیزیکی و اجتماعی اطراف مسکن با توانایی سالمندان می‌تواند اطلاعات مفیدی را برای حمایت از سلامت عمومی و استراتژی‌های زیرساخت شهری که عملکرد فیزیکی آنها را بهبود می‌بخشد و استقلال عمل آنها را حفظ می‌کند، ایجاد کند.

در مطالعات داخلی، موسوی و همکاران (۱۴۰۴) با استفاده از مدل «واکر مایکل<sup>۳</sup>» (۱۹۹۶) نشان دادند که مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و پذیرش اجتماعی، مشارکت مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی، فضاها و ساختمان‌های بیرونی و

حمل و نقل به ترتیب معیارهای مهم شهر دوستدار سالمند هستند. بر اساس نتایج این مطالعه، ایجاد شهر دوستدار سالمند پویا به تأمین شرایط مبتنی بر سیاست‌ها، ساختارها، راهبردها، برنامه‌ها، امکانات و خدمات شهری بستگی دارد.

محمودزاده و همکاران (۱۴۰۳) نشان دادند که میانگین همه شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان در منطقه چهار کلان‌شهر تبریز زیر حد متوسط قرار دارد و با عنایت به این مقادیر، منطقه ۴ شهرداری کلانشهر تبریز، دوستدار سالمند نیست و تا رسیدن به حد مطلوب، فاصله زیادی دارد.

محمدپور و همکاران (۱۴۰۳) نشان دادند که وضعیت نسبی شاخص مشارکت سالمندان در میان سایر شاخص‌ها، پایین‌ترین سطح را دارد. همچنین شاخص حمل و نقل از دیگر مواردی بود که برنامه‌ریزی و مدیریت شهری به آن بی‌توجه بوده است. در نتیجه توجه و ارتقای شاخص مشارکت و فعالیت اجتماعی سالمندان و رسیدگی به سیستم حمل و نقل، از اولویت‌های تحقق رویکرد محله دوستدار سالمند محسوب می‌شود.

گودرزی و همکاران (۱۴۰۲) نشان دادند که شهر اهواز همانند کل کشور در مسیر حرکت به سمت پیری جمعیت و سالمندی است. ارزیابی آنها نشان داد که منطقه ۱ و ۸ اهواز، میانگین بهتری نسبت به منطقه ۶ اهواز در برخورداری از شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان دارند.

رسیده و همکاران (۱۴۰۲) نشان دادند که شهر مشهد در شاخص‌های مسکن، فضاهای بیرونی و ساختمان‌ها، حمایت جامعه و خدمات بهداشتی، مشارکت مدنی و اشتغال در وضعیت مناسبی برای سالمندان قرار ندارد. همچنین میانگین رتبه شاخص فضای باز و ساختمان‌ها در کلان‌شهر مشهد دارای بالاترین اولویت و شاخص ارتباطات و اطلاعات دارای پایین‌ترین اولویت بود.

1. Greenfield et al
2. Segura Cardona et al
3. Walker Michael

رحمتی و محمدی (۱۴۰۱) با بررسی وضعیت شهر کرمانشاه از لحاظ شاخص‌های شهر دوستدار سالمند با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری نشان دادند که شاخص‌های شهر دوستدار سالمند، پایایی و روایی مطلوبی در جمعیت ایرانی دارد و مقیاس مناسبی برای بررسی در این زمینه است. همچنین بر اساس نتایج این مطالعه لازم است دولت، سیاستی را در زمینه اجرای برنامه مراقبت‌های بهداشتی اولیه برای سالمندان و بهینه‌سازی سیستم‌های بهداشتی و درمانی اجرا کند.

شرقی و همکاران (۱۳۹۵) نشان دادند که برخی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان از قبیل فضاهای باز و ساختمان‌ها، مشارکت اجتماعی و تکریم سالمندان، وضعیت بهتری دارند، در حالی که برخی از شاخص‌های دیگر همچون استخدام و مسکن برای سالمندان، بسیار نامناسب است.

جمع‌بندی پیشینه تحقیق موضوع مورد مطالعه نشان می‌دهد که مطالعات داخلی عمدتاً موضوع در شهرها و مناطق کوچک را بررسی کرده‌اند و از منظر سالمندان به این موضوع نپرداخته‌اند. مطالعات خارجی نیز عمدتاً تلاش نموده‌اند در قالب تولید چارچوب محتوایی برای موضوع شهر دوستدار سالمند، نگاه سیاستی نسبت به این موضوع داشته باشد. به طور کلی بررسی پیشینه موضوع مورد مطالعه بیانگر وضعیت ضعیف ابعاد شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان در ایران دارد. اما ظاهراً وضعیت در کشورهایی از قبیل ایالات متحده آمریکا، ژاپن و چین در حال بهبود و پیشرفت است. با توجه به این موارد، مطالعه حاضر تلاش نمود تا با برطرف

نمودن نقیصه‌های مطالعات پیشین، منظر سالمندان را به عنوان محور اصلی مطالعه قرار دهد و به بررسی موضوع بپردازد.

در ارتباط با موضوع پژوهش، یکی از دیدگاه‌های نظری مرتبط، نظریه «طراحی فراگیر»<sup>۱</sup> قابل اشاره است. رون میس<sup>۲</sup> (1985)، معمار آمریکایی و بنیان‌گذار نظریه طراحی فراگیر بود. او تأکید داشت که طراحی محیط باید از ابتدا برای همه افراد قابل استفاده باشد، نه اینکه بعداً برای گروهی خاص تطبیق داده شود. طراحی فراگیر شامل اصولی چون برابری در استفاده، انعطاف‌پذیری و سادگی است. نمونه علمی‌ای که در این زمینه روی آن کار شد، کتابخانه مرکزی شارلوت در کارولینای شمالی بود. در طراحی این ساختمان از اصل طراحی جهانی استفاده شد. این ساختمان دارای ورودی بدون پله، درهای خودکار، علائم خوانا و بریل، فضای قابل استفاده برای افراد دارای ویلچر بود. بر اساس این دیدگاه می‌توان فضای زیبا، مدرن و در عین حال کاملاً قابل دسترس برای همه طراحی کرد، بدون اینکه احساس استثنا بودن در کاربران ایجاد شود.

جان لانگ<sup>۳</sup> (1987) در نظریه «طراحی رفتارنگر» بر ارتباط طراحی محیط با رفتار انسان‌ها تأکید دارد. بر اساس نظریه وی، طراحی فضای شهری باید متناسب با رفتار و نیازهای واقعی مردم، به ویژه اقشار آسیب‌پذیر مانند سالمندان و معلولان باشد. نظریه «تحلیل فضاهای عمومی با مشاهده‌پذیری» را میلیام وایت<sup>۴</sup> (1980) مطرح کرد. وی از طریق مشاهده میدانی رفتار انسان‌ها در فضاهای عمومی، اصولی برای طراحی مناسب‌تر

1. Universal Design  
2. Mace  
3. Lang  
4. Whyte

حمل و نقل عمومی و مبلمان شهری در مناطقی که قبلاً مورد بی‌توجهی قرار گرفته بودند، بازسازی و بهبود یابند. سوچا تأکید می‌کند که عدالت تنها در توزیع خدمات نیست، بلکه در طراحی فضا هم باید حضور داشته باشد. اگر سالمندان و اقلیت‌ها نتوانند از فضا استفاده کنند، این امر، بی‌عدالتی فضایی است و باید از آن جلوگیری شود. نظریه «دیدگاه ارزشی گفتمان آنتی»<sup>۵</sup> بر اساس آرامش و برخورداری حداکثری از مواهب حیات است و گفتمان «اسپارتنی»<sup>۶</sup> بر مبارزه و چالش تأکید دارد. انسان آنتی، آرام و صلح‌جو است، اما انسان اسپارتنی، جنگ‌آور است. بنابراین در چنین گفتمانی<sup>۷</sup>، انسان سالمند جایگاهی ندارد. برخلاف دیدگاه اسپارتنی، در دنیای کنونی، دیدگاه آنتی حاکم است و بر همین اساس حقوق ویژه‌ای برای سالمندان در کشورهای جهان ملحوظ شده و بر حفظ کرامت انسانی و رعایت این حقوق تأکید می‌شود. بنابراین هر کشوری به فراخور وضعیت خود، قوانینی وضع کرده که این حقوق را برای این افراد محقق کند (ر.ک: Fusaro et al, 2018).

نظریه «قبض»<sup>۸</sup> نیز برخلاف اندیشه‌های مبتنی بر بسط<sup>۷</sup> با نظریه پاسکال مبنی بر جهان کوچک<sup>۸</sup> همخوانی دارد و بر تکریم و افزایش دسترسی سالمندان به خدمات شهری از جنبه‌های مختلف تأکید دارد. در این راستا لازم است دسترسی سالمندان به فضاهای شهری تسهیل شده، فرصت برابر با بقیه اعضای جامعه در استفاده از امکانات شهری به آنان داده شود (ر.ک: Olgun & Erdoğan, 2016).

مفهوم «شهر دوستدار سالمندان» در مبانی نظری برنامه‌ریزی شهری، حاصل گذار از رویکردهای کالبدگرایانه به سوی دیدگاه‌های

این فضاها ارائه کرد. یافته‌های او منجر به طراحی فضاهایی شد که برای سالمندان نیز قابل استفاده و دلپذیر هستند. نمونه علمی وی در نیویورک در براینانت پارک<sup>۱</sup> اجرا شد. وایتسه و تیمش در بازطراحی این پارک مشارکت داشتند و با استفاده از مشاهده میدانی دریافتند که مردم، نیاز به صندلی‌های متحرک فضاهای کوچک و در دسترس دارند. دیوید هاروی<sup>۲</sup> (2008)، نظریه «حق به شهر» را مطرح کرد. او معتقد بود که همه افراد از جمله سالمندان باید در تصمیم‌گیری و استفاده از فضای شهری، نقش داشته باشند. بر این اساس او تأکید داشت که فضاهای عمومی باید برای همه گروه‌های اجتماعی قابل دسترس و قابل استفاده باشد. نمونه علمی او، طراحی میدان‌ها و خیابان‌های پیاده‌محور او در بارسلونا بود. در این پروژه تلاش شد تا خیابان‌ها از سلطه خودرو خارج و به نفع عابران پیاده، سالمندان، کودکان و معلولان بازطراحی شوند. این طرح با ایجاد رمپ، نیمکت، فضای سبز، تابلوهای ساده و مسیرهای هم‌سطح، فضا را برای همه قابل استفاده نمود؛ امری که دقیقاً در راستای دیدگاه هاروی درباره حق به فضا بود.

نظریه «عدالت فضایی» ادوارد سوچا<sup>۳</sup> (2010) نیز بر این اصل استوار بود که فضا به طور مستقیم در بازتولید نابرابری‌های اجتماعی نقش دارد. بر این اساس طراحی شهری باید به گونه‌ای باشد که گروه‌های محروم مانند افراد دارای ناتوانی نیز دسترسی و حضور برابر داشته باشند. نمونه علمی نظریه عدالت فضایی، برنامه بازسازی محله «ثورث سنترال»<sup>۴</sup> لس‌آنجلس بود. در این پروژه تلاش شد تا زیرساخت‌های

5. Athenian discourse  
6. Spartan discourse  
7. Expansion Theory  
8. Microcosm

1. Bryant park  
2. Harvey  
3. Soja  
4. south central

انسان محور و اجتماعی است که شهر را به مثابه محیطی زیست پذیر برای گروه های متنوع جمعیتی در نظر می گیرد. در این میان، برنامه ریزی انسان محور بر انطباق فضاهای شهری با نیازها، توانمندی ها و محدودیت های سالمندان تأکید دارد و ارتقای استقلال، امنیت و کرامت انسانی آنان را از اهداف اصلی برنامه ریزی شهری می داند (ر.ک: Gehl, 2010). هم زمان، برنامه ریزی فراگیر و طراحی همگانی با تأکید بر دسترسی برابر همه شهروندان، حذف موانع فیزیکی و عملکردی و مناسب سازی محیط های شهری برای سالمندان را پیش شرط تحقق شهر دوستدار سالمندان تلقی می کند (ر.ک: Steinfeld & Maisel, 2012).

از منظر نظریه «شهر عادلانه»، توجه به سالمندان به عنوان یکی از گروه های بالقوه آسیب پذیر، مستلزم توزیع عادلانه خدمات شهری، فضاهای عمومی و زیرساخت ها و کاهش نابرابری های فضایی در سطح شهر است؛ به گونه ای که شهر دوستدار سالمندان در پیوند مستقیم با عدالت اجتماعی و حق به شهر قرار می گیرد (ر.ک: Fainstein, 2010). افزون بر این، رویکرد برنامه ریزی مشارکتی بر مشارکت فعال سالمندان در فرآیندهای تصمیم گیری و ارزیابی شهری تأکید دارد و تجربه زیسته آنان را به عنوان منبعی کلیدی برای ارتقای کیفیت محیط شهری و تقویت سرمایه اجتماعی به رسمیت می شناسد (ر.ک: Healey, 1997).

در چارچوب توسعه پایدار شهری و رویکرد کیفیت زندگی همگرا می شود؛ جایی که پاسخگویی به پدیده سالمندی جمعیت، ارتقای سلامت، ایمنی، دسترسی و رضایت سالمندان از محیط زندگی، به عنوان شاخص هایی اساسی از پایداری اجتماعی زیست پذیری شهر مطرح می شود (ر.ک: WHO, 2007; UN-Habitat, 2016).

مشارکت مدنی و اشتغال بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است.

از این منظر ضروری است تا اعضای جامعه، بیشترین استفاده را از فضاهای شهری داشته باشند و سالمندان نیز به عنوان بخشی از اعضای جامعه از این قضیه مستثنی نیستند و متولیان امور شهری باید فرصت بیشترین استفاده را از فضای شهری برای این قشر فراهم نمایند. با توجه به

شاخص هایی اساسی از پایداری اجتماعی زیست پذیری شهر مطرح می شود (ر.ک: WHO, 2007; UN-Habitat, 2016).

از منظر نظریه «شهر عادلانه»، توجه به سالمندان به عنوان یکی از گروه های بالقوه آسیب پذیر، مستلزم توزیع عادلانه خدمات شهری، فضاهای عمومی و زیرساخت ها و کاهش نابرابری های فضایی در سطح شهر است؛ به گونه ای که شهر دوستدار سالمندان در پیوند مستقیم با عدالت اجتماعی و حق به شهر قرار می گیرد (ر.ک: Fainstein, 2010). افزون بر این، رویکرد برنامه ریزی مشارکتی بر مشارکت فعال سالمندان در فرآیندهای تصمیم گیری و ارزیابی شهری تأکید دارد و تجربه زیسته آنان را به عنوان منبعی کلیدی برای ارتقای کیفیت محیط شهری و تقویت سرمایه اجتماعی به رسمیت می شناسد (ر.ک: Healey, 1997).

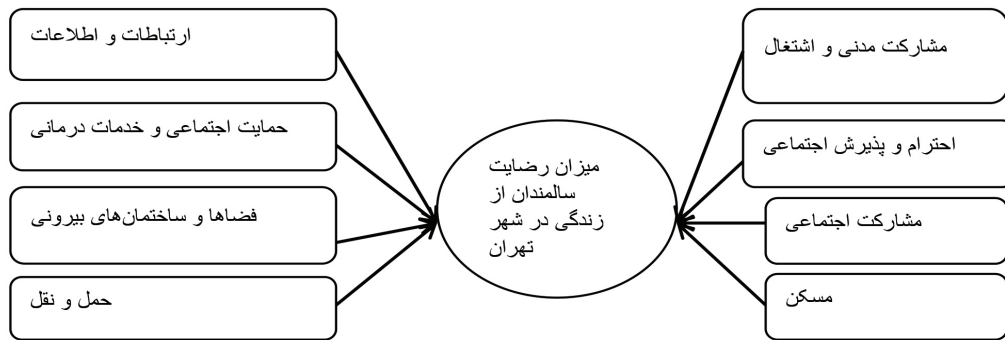
در چارچوب توسعه پایدار شهری و رویکرد کیفیت زندگی همگرا می شود؛ جایی که پاسخگویی به پدیده سالمندی جمعیت، ارتقای سلامت، ایمنی، دسترسی و رضایت سالمندان از محیط زندگی، به عنوان شاخص هایی اساسی از پایداری اجتماعی زیست پذیری شهر مطرح می شود (ر.ک: WHO, 2007; UN-Habitat, 2016).

مشارکت مدنی و اشتغال بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است.

از این منظر ضروری است تا اعضای جامعه، بیشترین استفاده را از فضاهای شهری داشته باشند و سالمندان نیز به عنوان بخشی از اعضای جامعه از این قضیه مستثنی نیستند و متولیان امور شهری باید فرصت بیشترین استفاده را از فضای شهری برای این قشر فراهم نمایند. با توجه به

پیشینه داخلی و خارجی و همچنین توجه به مبانی نظری که در این بخش مطرح شد، لزوم توجه به مؤلفه‌های شهر دوستدار سالمندان، دوچندان احساس می‌شود. این پژوهش درصدد بررسی میزان انطباق استانداردهای سالمند دوستی شهر تهران و تعیین میانگین و وزن هر کدام از این مؤلفه‌ها از یکسو و تأثیر این ابعاد بر میزان رضایت سالمندان از شهر تهران از

سوی دیگر بود. بر این اساس یک مدل مفهومی در قالب شکل زیر مطرح شد که تأثیر محورهای هشتگانه مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و پذیرش اجتماعی، مشارکت مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی، فضاها و ساختمان‌های بیرونی و حمل و نقل را بر میزان رضایت سالمندان نشان دهد.



شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش

بر اساس مدل مفهومی پژوهش، فرضیه‌های زیر برای تحقیق مطرح می‌شود: مشارکت مدنی و اشتغال بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است. مسکن بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است. احترام و پذیرش اجتماعی بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است. مشارکت اجتماعی بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است. ارتباطات و اطلاعات بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است. حمایت اجتماعی و خدمات درمانی بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران،

مؤثر است. فضاها و ساختمان‌های بیرونی بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است. حمل و نقل بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران، مؤثر است.

### روش پژوهش

روش تحقیق پژوهش، توصیفی و به لحاظ گردآوری داده‌ها از نوع پیمایشی و به لحاظ نوع از دسته تحقیقات کاربردی است. منظور از روش تحقیق توصیفی، اعمال روش‌های علمی است که هدف آنها، توصیف شرایط یا پدیده‌های مورد بررسی است (ر.ک: طالب‌پور و بیرانوند، ۱۴۰۱). و روش گردآوری داده‌های به صورت روش پیمایشی است. این مقاله از آنجایی که به تبیین تأثیر شاخص‌های شهر دوستدار سالمند بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران از

منظر سالمندان شهر تهران پرداخته است، يك تحقيق توصيفي با رويکرد كمّي است كه نتايج آن در رفع نيازها و مشكلات موجود مي تواند به كار بسته شود و نتايج آن قابل تعميم به كل جامعه آماري سالمندان است. در تحقيق حاضر، براي گردآوري مباني نظري مرتبط با موضوع تحقيق، از روش مطالعه كتابخانه اي استفاده و براي ارائه آمار توصيفي و استنباطي و آزمون فرضيه هاي تحقيق و نتيجه گيري با درجه اطمينان مناسب، درباره تعميم نتايج اخذ شده از نمونه آماري به جامعه آماري، به روش پيمائشي و ميداني پرسشنامه محقق ساخته در زمان مناسب تهيه، روايي سنجي و پايي سنجي گرديد و به افراد نمونه آماري ارائه شد و پس از توجيه افراد ياد شده در اين زمينه به آنها فرصت داده شد تا در زمان

مقرر به گويه هاي پرسشنامه پاسخ دهند. در نهايت داده هاي حاصل از پرسشنامه، از طريق روش هاي آماري توصيفي و استنباطي تجزيه و تحليل آماري گرديد و به آزمون فرضيه هاي تحقيق پرداخته شد. جامعه آماري پژوهش حاضر، جمعيت سالمندان بالای ۶۵ سال شهر تهران هستند كه بر اساس آخرين به روزرسانی (تيرماه ۱۴۰۴) مركز آمار ايران، ۸۶۶۲۲۰ نفر بودند كه از اين تعداد بر اساس روش نمونه گيري طبقه اي، حجم نمونه بر اساس فرمول كوكران، ۳۸۴ محاسبه شد. اما به دليل پوشش خطاهای آماری، تعداد ۴۰۰ پرسشنامه برای این افراد به عنوان نمونه آماری، توزیع گردید. نحوه انتخاب این افراد و تفكيك جنسيتي مربوطه در قالب جدول شماره (۱) آورده شده است.

جدول ۱- توزيع فراواني مربوط به سن پاسخ دهندگان

سن	تعداد افراد جامعه آماری	درصد	تعداد افراد نمونه	زنان	مردان
۶۵ تا ۶۹ سال	۳۱۸۳۲۶	۳۶/۸	۱۴۷	۷۵	۷۲
۷۰ تا ۷۴ سال	۲۲۲۹۱۴	۲۵/۷	۱۰۳	۵۴	۴۹
۷۵ تا ۷۹ سال	۱۵۳۶۸۵	۱۷/۷	۷۱	۳۷	۳۴
۸۰ سال به بالا	۱۷۱۲۹۵	۱۹/۸	۷۹	۴۲	۳۷

توجه به ارائه فرم  $CVR^1$  پرسشنامه به خبرگان در موضوع تحقيق و اخذ نظر این خبرگان، روايي محتوایی پرسشنامه ها با ضريب اطمينان بالا مورد تأييد قرار گرفت. شاخص نسبت روايي محتوای پرسشنامه هم برای تک تک ابعاد پرسشنامه به صورت مجزا و هم برای كل گويه هاي پرسشنامه محاسبه شد. این شاخص را لاوشه<sup>۲</sup> طراحی کرده است و یکی از بهترين شاخص هاي سنجش روايي محسوب می شود. برای محاسبه این شاخص از نظرهای کارشناسان متخصص در

برای گردآوري داده هاي تحقيق از پرسشنامه محقق ساخته با ۵۲ گويه كه مخصوص تأثیر شاخص های شهر دوستدار سالمند بر میزان رضایت سالمندان از شهر تهران است، استفاده شد كه تأثیر هشت متغیر مسكن، مشاركت اجتماعي، احترام و پذيرش اجتماعي، مشاركت مدني و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمايت اجتماعي و خدمات درمانی، فضاها و ساختمان های بيرونی و حمل و نقل را بر میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران اندازه گيري كرد. برای سنجش روايي ابزار جمع آوري اطلاعات با

1. Content Validity Ratio

2. Lawshe

## یافته‌های پژوهش

### الف) یافته‌های توصیفی

در نمونه آماری پژوهش حاضر، ۳۵/۷ درصد از پاسخ‌دهندگان بین ۶۵ تا ۷۰ سال، ۲۴/۸ درصد ۷۱ تا ۷۵ سال، ۱۸/۵ درصد بین ۷۵ تا ۸۰ سال، ۱۳ درصد بین ۸۰ تا ۸۵ سال و ۸ درصد پاسخ‌دهندگان بیش از ۸۵ سال سن داشتند. لازم به ذکر است که به جز یک مورد، بقیه پاسخگویان، کمتر از ۹۰ سال داشتند.

جدول ۳- توزیع فراوانی سن پاسخگویان

درصد	فراوانی	سن
۳۵/۷	۱۴۳	۶۵ تا ۷۰ سال
۲۴/۸	۹۹	۷۱ تا ۷۵ سال
۱۸/۵	۷۴	۷۵ تا ۸۰ سال
۱۳	۵۲	۸۰ تا ۸۵ سال
۸	۲۲	۸۵ سال به بالا
۱۰۰	۴۰۰	کل
	۷۱/۸۲	میانگین سن پاسخگویان

همچنین حدود ۱۷ درصد پاسخ‌دهندگان بی‌سواد، حدود ۱۴ درصد دارای سواد خواندن و نوشتن، حدود ۲۴ درصد دارای تحصیلات ابتدایی، حدود ۲۲ درصد دارای مدرک سیکل، ۱۴ درصد دارای مدرک تحصیلی دیپلم و فقط حدود ۹ درصد دارای مدرک تحصیلی کارشناسی و بالاتر بودند. این نتایج نشان می‌دهد با توجه به این امر که جامعه هدف از تحصیلات بالایی برخوردار نیستند، بهتر است اطلاع‌رسانی به این قشر حتی الامکان از طریق ابزار رسانه‌ای قدیمی‌تر چون رادیو و تلویزیون انجام شود.

زمینه روایی محتوای پرسشنامه‌ها موردنظر استفاده شد و با توضیح اهداف آزمون برای آنان و ارائه تعاریف عملیاتی مربوط به محتوای گویه‌ها به آنها، از ایشان خواسته شد تا هر یک از سؤالات را بر اساس طیف دوبخشی «مفید است» و «مفید نیست» طبقه‌بندی کنند. سپس بر اساس فرمول این شاخص، نسبت روایی محتوایی محاسبه شد که مطلوب بود (طالب‌پور، ۱۴۰۲: ۴۸). همچنین در پژوهش حاضر برای مشخص شدن پایایی پرسشنامه‌ها از ضریب آلفای کرونباخ که یکی از روش‌های همسانی درونی است، استفاده گردید. به همین منظور برای تعیین میزان پایایی پرسشنامه‌های تحقیق، از روش محاسبه آلفای کرونباخ استفاده شد. محقق، مقادیر ضریب آلفای کرونباخ را هم برای تک‌تک ابعاد به صورت مجزا و هم به صورت کلی برای کل پرسشنامه محاسبه کرد که در جدول (۲) ارائه شده است. پرسشنامه شامل ۴۶ گویه مرتبط با شهر دوستدار سالمند بود که ترجمه پرسشنامه جهانی شاخص‌های شهر دوستدار سالمند است. با توجه به توضیحات بالا و مقادیر محاسبه‌شده آلفای کرونباخ، کل پرسشنامه و تک‌تک ابعاد آن (متغیرهای مستقل)، پایایی مطلوبی داشت.

جدول ۲- مقادیر آلفای کرونباخ پرسشنامه

ردیف	متغیرهای تحقیق	آلفای کرونباخ
۱	مسکن	۰/۸۴
۲	مشارکت اجتماعی و حمل‌ونقل	۰/۸۷
۳	احترام و پذیرش اجتماعی	۰/۸۳
۴	مشارکت مدنی و اشتغال	۰/۸۹
۵	ارتباطات و اطلاعات	۰/۷۸
۶	حمایت اجتماعی و خدمات درمانی	۰/۹۱
۷	فضاها و ساختمان‌های بیرونی	۰/۸۸
۸	حمل‌ونقل	۰/۸۱
۹	میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران	۰/۸۹
۱۰	کل پرسشنامه	۰/۸۵

#### جدول ۴- توزیع فراوانی مدرک تحصیلی پاسخگویان

مدرک تحصیلی	فراوانی	درصد
بی سواد	۶۹	۱۷/۲۵
خواندن و نوشتن	۵۸	۱۴/۵
پایان دوره ابتدایی	۹۵	۲۳/۷۵
پایان دوره راهنمایی	۸۷	۲۱/۷۵
دیپلم	۵۶	۱۴
کارشناسی	۲۵	۸/۲۵
کارشناسی ارشد و بالاتر	۱۰	۲/۵
کل	۴۰۰	۱۰۰

میانگین متغیرهای اصلی پژوهش - همان گونه که نتایج تحقیق در جدول (۵) نشان می دهد - تمام متغیرهای مستقل و متغیر وابسته تحقیق (به جز دو متغیر مسکن و احترام و پذیرش اجتماعی) پایین تر از حد متوسط قرار داشتند که این یک نکته منفی

محسوب می شود علاوه بر این میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران نیز پایین تر از حد متوسط قرار داشت و لازم است متولیان امر با تمهیداتی نسبت به افزایش میزان این متغیرها اهتمام جدی داشته باشند. تحلیل اجتماعی میانگین این متغیرها که معیارهای اصلی شهر دوستدار سالمندان محسوب می شوند حاکی از آن است که شهر تهران تقریباً در همه ابعاد فاصله زیادی با شهر دوستدار سالمند دارد و بهتر است اهتمام ویژه ای در این زمینه معطوف شود با عنایت به آموزه های دینی و اجتماعی باید توجه ویژه ای به نیازهای سالمندان نمود حدیث نبوی خیر و برکت سالمندان (۱) دقیقاً مرتبط با همین موضوع است و نشان می دهد دین مبین اسلام نسبت به این موضوع قرن ها پیش از جوامع غربی توجه نموده است.

#### جدول ۵- میانگین متغیرهای اصلی تحقیق

ردیف	میانگین متغیرهای مستقل و متغیر وابسته	میانگین	حداقل	حداکثر	چولگی	کشیدگی
۱	مسکن	۳/۰۸	۱	۵	-۰/۶۲۵	۰/۲۲۴
۲	مشارکت اجتماعی	۲/۹۵	۱	۵	-۰/۶۴۵	۰/۴۸۲
۳	احترام و پذیرش اجتماعی	۳/۰۹	۱	۵	۰/۴۲۷	۰/۳۹۶
۴	مشارکت مدنی و اشتغال	۲/۳۵	۱	۵	-۰/۸۶۱	۱/۰۲۲
۵	ارتباطات و اطلاعات	۲/۹۱	۱	۵	-۰/۲۲۵	۰/۵۲۲
۶	حمایت اجتماعی و خدمات درمانی	۲/۸۵	۱	۵	۰/۳۴۵	۰/۴۸۲
۷	فضاها و ساختمان های بیرونی	۲/۷۲	۱	۵	-۰/۳۸۳	۰/۶۸۴
۸	حمل و نقل	۲/۴۲	۱	۵	-۰/۲۹۷	۰/۵۲۶
۹	میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران	۲/۶۵	۱	۵	-۰/۳۸۳	۰/۶۸۴

#### ب) یافته های استنباطی و آزمون فرضیه های پژوهش

قبل از انجام آزمون رگرسیون به بررسی

پیش فرض های رگرسیون پرداخته شده که نتایج آن در قالب جدول (۶) آورده شده است.

جدول ۶ - پیش فرض های آزمون رگرسیون

پیش فرض	شاخص آماری/ آزمون	مقدار/ نتیجه	وضعیت
نرمال بودن داده ها	آزمون کولموگوروف-اسمیرنوف (K-S)	$p > 0.05$	رعایت شده
نرمال بودن باقی مانده ها	Q-Q Plot بررسی نمودار	انحراف نداشت	رعایت شده
استقلال خطاها	آماره دوربین- واتسون	1.98	رعایت شده (مطلوب)
هم خطی	Tolerance ضریب	$> 0.2$	رعایت شده
	عامل تورم واریانس (VIF)	$< 5$	رعایت شده
خطی بودن رابطه	نمودار پراکنندگی باقی مانده ها	الگوی نامشخص	رعایت شده
همسانی واریانس خطاها	Breusch-Pagan آزمون	$p > 0.05$	رعایت شده

بر اساس نتایج جدول بالا، تمامی پیش فرض های لازم برای اجرای تحلیل رگرسیون خطی برقرار بود. مقدار دوربین واتسون نزدیک به ۲ نشان دهنده استقلال خطاها بود و عدم هم خطی جدی بین پیش بینی ها مورد تأیید قرار گرفت. برای سنجش فرضیه های تحقیق از تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شد که نتایج آن در ادامه و در قالب جدول (۷) آورده شده است.

جدول ۷ - تحلیل رگرسیون چندگانه عوامل

متغیر مستقل	B	$\beta$	T	سطح معناداری
مسکن	۰/۴۱۶	۰/۳۷۸	۳/۹۰۲	۰/۰۰
احترام و پذیرش اجتماعی	۰/۳۹۷	۰/۳۶۱	۴/۰۰۵	۰/۰۰
مشارکت اجتماعی	۰/۳۴۲	۰/۳۱۱	۴/۰۰۵	۰/۰۰
حمایت اجتماعی و خدمات درمانی	۰/۲۹۵	۰/۲۷۲	۲/۷۴۶	۰/۰۲
ارتباطات و اطلاعات	۰/۲۷۱	۰/۲۴۷	۲/۱۹۶	۰/۰۰
فضاها و ساختمان های بیرونی	۰/۲۱۶	۰/۱۹۵	۴/۰۰۵	۰/۰۰
مشارکت مدنی و اشتغال	۰/۱۸۵	۰/۱۷۳	۳/۳۵۱	۰/۰۰
حمل و نقل	۰/۱۱۲	۰/۰۵۴	۳/۳۴۱	۰/۱۲
R			۰/۶۳۵	
R2			۰/۴۰۳	
Adjusted R2			۰/۳۸۲	
Sig			۰/۰۰۰	

طبق نتایج به دست آمده از جدول (۷)، متغیرهای هشتگانه مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و پذیرش اجتماعی، مشارکت مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی، فضاها و ساختمان‌های بیرونی و حمل و نقل به عنوان متغیرهای مستقل، وارد مدل تحلیل رگرسیون تحقیق شدند. بر اساس نتایج تحلیل رگرسیونی تحقیق، میزان بتای مسکن (۰/۳۷۸)، احترام و پذیرش اجتماعی (۰/۳۶۱)، مشارکت اجتماعی (۰/۳۱۱)، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی (۰/۲۷۲)، ارتباطات و اطلاعات (۰/۲۴۷)، فضاها و ساختمان‌های بیرونی (۰/۱۹۵)، مشارکت مدنی و اشتغال (۰/۱۷۳) و حمل و نقل (۰/۰۵۴) بود. بنابراین متغیرهای هشتگانه مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و پذیرش اجتماعی، مشارکت مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی، فضاها و ساختمان‌های بیرونی و حمل و نقل، نقش

مهمی در میزان رضایت سالمندان از شهر دارند.

در مجموع با توجه به مدل رگرسیونی تحقیق و بر اساس ضریب تبیین اصلاح شده، این هشت متغیر توانستند ۴۰ درصد از تغییرات متغیر رضایت از شهر سالمندان را در جامعه مورد مطالعه تبیین نمایند. بنابراین هفت فرضیه تحقیق مورد تأیید قرار گرفتند. اما فرضیه تأثیر حمل و نقل بر میزان رضایت سالمندان از شهر تهران، تأیید نشد.

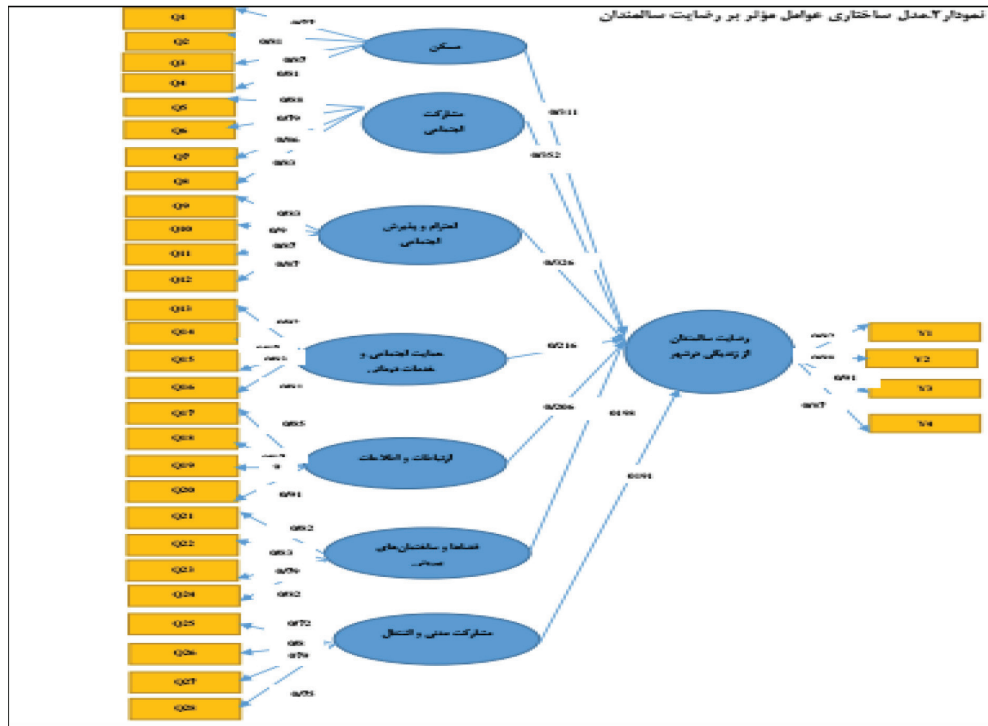
مدل معادلات ساختاری: برای سنجش همزمان مدل ساختاری و مدل اندازه‌گیری متغیرهای مستقل و متغیر وابسته در نهایت در قالب مدل معادلات ساختاری از طریق نرم‌افزار R بررسی شد. پیش از آزمون، مدل شاخص‌های برازش مدل ساختاری بررسی شد که در قالب جدول (۸) بررسی شده و نشان از رضایت‌بخش بودن مدل داشته است. در ادامه نیز مدل ساختاری در قالب شکل (۲) آورده شده است.

جدول ۸- شاخص‌های برازش مدل ساختاری

شاخص برازش	مقدار به دست آمده	مقدار مطلوب	نتیجه
نسبت کای دو به درجه آزادی	۱/۶۱۴	کمتر از ۵	مطلوب
RMSEA	۰/۰۳۴	کمتر از ۰/۰۸	مطلوب
CFI	۰/۹۶۳	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب
IFI	۰/۹۷۸	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب
TLI	۰/۹۷۱	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب
GFI	۰/۹۶۷	بیشتر از ۰/۹۰	مطلوب

همان‌گونه که در قالب جدول شماره (۸) مشاهده می‌شود، مقادیر به دست آمده در ادبیات معادلات ساختاری در سطح قوی

محسوب می‌شود و به روشنی بیانگر آن است که سازه‌های مورد بررسی، نقش مهمی در تبیین رضایت سالمندان از شهر ایفا می‌کنند.



شکل ۲- مدل ساختاری پژوهش

## بحث و نتیجه‌گیری

خلأهای سیاستی و برنامه‌ریزی شهری در زمینه تناسب امکانات، دسترسی‌ها و مبلمان شهری با نیازهای سالمندان در شهر تهران، سالمندان را در رفع نیازهای روزمره خود ناتوان می‌سازد و لازم است متولیان امور شهری تهران، اهتمام ویژه‌ای در این زمینه داشته باشند. مطالعه حاضر برای بررسی میزان رضایت سالمندان تهرانی از وضعیت شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در این شهر انجام شد. نتایج مطالعه نشان داد که میانگین متغیرهای مستقل مسکن، مشارکت اجتماعی، احترام و پذیرش اجتماعی، مشارکت مدنی و اشتغال، ارتباطات و اطلاعات، حمایت اجتماعی و خدمات درمانی، فضاها و ساختمان‌های بیرونی و حمل‌ونقل و همچنین متغیر وابسته میزان رضایت سالمندان از زندگی در شهر تهران در حد پایینی قرار داشت. این امر بیانگر بی‌توجهی به مؤلفه‌های شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان از یک سو و بی‌توجهی به جلب رضایت سالمندان در این زمینه از سوی دیگر بود.

نتایج کلی تحقیق در زمینه رضایت پایین سالمندان از شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان، لزوم توجه به ابعاد مختلف زیست‌پذیری تهران برای سالمندان را مورد توجه قرار می‌دهد و بیانگر لزوم توجه به این ابعاد در این شهر دارد. با توجه به رشد شتابان سالمندی، این مقوله باید مورد توجه ویژه‌ای قرار گیرد. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های موسوی و همکاران (۱۴۰۴) در مطالعات داخلی و یافته‌های سگورا کاردونا و همکاران (۲۰۲۲) در مطالعات خارجی هم‌سو و هم‌راستا بود. فرضیه نقش مسکن به‌عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان مورد تأیید قرار گرفت، یکی از مهم‌ترین مشکلات سالمندان و خانواده‌های آنها، با مشکلات مسکن مرتبط بود و لازم است نسبت به این امر توجه بیشتری مبذول گردد با عنایت به رتبه اول این شاخص در رضایت سالمندان از شهر دوستدار سالمند توجه به این مبحث اهمیت دوچندانی دارد. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های

گودرزی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعات داخلی و یافته‌های فیوجی هارا و همکاران (۲۰۲۵) در مطالعات خارجی هم‌سو و هم‌راستا بود.

فرضیه نقش احترام و پذیرش اجتماعی نیز به عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان از این شاخص‌ها مورد تأیید قرار گرفت. یکی از مهم‌ترین مشکلات سالمندان با احترام و پذیرش اجتماعی آنان مرتبط بود و لازم است نسبت به این امر توجه بیشتری مبذول گردد. با عنایت به رتبه دوم این شاخص در رضایت سالمندان، توجه به این مبحث، اهمیت زیادی دارد. سالمندانی که خودشان در سالیان نه‌چندان دور، خودشان محل رجوع مردم و مورد احترام اعضای جامعه بوده‌اند، با مشاهده کاهش نفوذ خود در جامعه، دچار یأس و ناامیدی می‌شوند و متولیان اداره جامعه باید در این زمینه، راهکارهای مناسبی ارائه نمایند و ضمن پذیرش توجه به نیاز به احترام اجتماعی سالمندان، زمینه‌های این توجه را نیز در تصمیم‌های خود ملحوظ دارند. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های موسوی و همکاران (۱۴۰۴) و گودرزی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعات داخلی و یافته‌های وانگ و همکاران (۲۰۲۵) و فیوجی هارا و همکاران (۲۰۲۵) در مطالعات خارجی هم‌سو و هم‌راستا بود.

فرضیه نقش مشارکت اجتماعی نیز به عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان از این شاخص‌ها مورد تأیید قرار گرفت. یکی از مهم‌ترین مشکلات سالمندان با مشارکت اجتماعی آنان مرتبط است و لازم است نسبت به این امر، توجه بیشتری مبذول گردد. با عنایت به رتبه سوم این شاخص در رضایت سالمندان، توجه به این مبحث، اهمیت زیادی دارد. سالمندان امروزه بیش از هر چیزی خواهان مشارکت و شنیده شدن هستند و اگر متولیان امر به این امر به‌خوبی توجه کنند، بسیاری از

مشکلات آنان مرتفع خواهد شد. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های رسیده و همکاران (۱۴۰۲) و رحمتی و محمدی (۱۴۰۱) در مطالعات داخلی و یافته‌های جکمن و همکاران (۲۰۲۵) و گرینفیلد و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعات خارجی هم‌سو و هم‌راستا بود.

فرضیه حمایت اجتماعی و خدمات درمانی نیز به عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان مورد تأیید قرار گرفت. یکی از مهم‌تری مشکلات سالمندان با مشارکت اجتماعی آنان مرتبط است و لازم است نسبت به این امر توجه بیشتری مبذول گردد. با عنایت به رتبه چهارم این شاخص در رضایت سالمندان، توجه به این مبحث اهمیت زیادی دارد. هزینه سالمندان در دوره سالمندی با مسائل پزشکی مرتبط است و هرگونه افزایش قیمت خدمات و داروهای پزشکی، آنان را نگران می‌سازد و لازم است سیاست‌های کلان کشور به سمت پوشش حداکثری این اقلام پزشکی و دارویی باشد و جبران هزینه‌های این بخش در زندگی سالمندان، ضروری است. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های محمودزاده و همکاران (۱۴۰۳) و رحمتی و محمدی (۱۴۰۱) در مطالعات داخلی و یافته‌های جکمن و همکاران (۲۰۲۵) و گرینفیلد و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعات خارجی هم‌سو و هم‌راستا بود.

فرضیه نقش ارتباطات و اطلاعات نیز به عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان مورد تأیید قرار گرفت و از میزان بتای بالایی برخوردار بود. یکی دیگر از مهم‌ترین مشکلات سالمندان به ارتباطات و اطلاعات آنان مرتبط می‌شود و لازم است نسبت به این امر، توجه بیشتری مبذول گردد. با توجه به نقش بالای این شاخص در رضایت سالمندان، توجه به این مبحث، اهمیت زیادی دارد. سالمندان امروزه

خواهان شنیده شدن و دیده شدن هستند و از انزوای اجتماعی گریزانند؛ چون انزوا منجر به فراموشی آنان و افسردگی و بیمای می‌شود. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های موسوی و همکاران (۱۴۰۴) و گودرزی و همکاران (۱۴۰۲) در مطالعات داخلی و یافته‌های فیلیپسون (۲۰۲۵) و گرینفیلد و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعات خارجی همسو و هم‌راستا بود.

فرضیه نقش حمل‌ونقل به عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان مورد تأیید قرار نگرفت. در توضیح دلایل این موضوع می‌تواند بحث و بررسی زیادی نمود؛ از یک‌سو توانایی کمتر سالمندان در استفاده از سیستم حمل‌ونقل عمومی، آنان را از امیدواری در این زمینه بازداشته است. بنابراین توجه زیادی نسبت به این موضوع از خود نشان نمی‌دهند. از سوی دیگر با توجه به زندگی دارای سکون سالمندان در اثر نیاز نداشتن به حمل‌ونقل عمومی، بدیهی است که این قشر، توجه چندانی نسبت به این موضوع از خود نشان ندهند و بنابراین این موضوع، نقش جلب در رضایت آنان نداشته باشد. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های موسوی و همکاران (۱۴۰۴) و محمودزاده و همکاران (۱۴۰۳) در مطالعات داخلی و یافته‌های فیلیپسون (۲۰۲۵) و جکمن و همکاران (۲۰۲۵) در مطالعات خارجی، همسو و هم‌راستا بود. در نهایت لازم است گفته شود که زیست سالمندی در جامعه‌ای که به شدت تحت الشعاع مسائل اقتصادی قرار گرفته و شرایط زندگی و اوضاع اقتصادی برخی سالخوردگان در جامعه سبب گردیده تا محرومیت اقتصادی و اجتماعی، بقیه ابعاد زندگی آنان را از اولویت زندگی خارج نماید، در چنین شرایطی بسیاری از سالمندان، نیازهای دیگر خود همچون مراقبت‌های بهداشتی، تأمین معاش و غیره را نسبت به رضایت از زندگی

با توجه به چرخش جامعه از سیستم ارتباطی پیشین به روش‌های ارتباطی مدرن با نوعی شکاف اطلاعاتی درگیر شده‌اند که بیش از هر چیزی ناشی از ناتوانی آنان در تطابق با نظام ارتباطاتی و اطلاعاتی نوین است. این امر به انزوای اجتماعی سالمندان انجامیده است و لازم است حتی‌الامکان موانع این امر برطرف شود. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های رسیده و همکاران (۱۴۰۲) و رحمتی و محمدی (۱۴۰۱) در مطالعات داخلی و یافته‌های جکمن و همکاران (۲۰۲۵) و گرینفیلد و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعات خارجی، همسو و هم‌راستا بود. فرضیه نقش فضاها و ساختمان‌های بیرونی نیز به عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان مورد تأیید قرار گرفت. دگرگونی و تغییر و تحول فضاهای بیرونی شهر منجر به احساس بیگانگی سالمندان با فضاهای شهری جدید شده است و لازم است در این زمینه تمهیداتی اندیشیده شود. در این زمینه برگزاری تورهای شهرگردی می‌تواند کمک مناسبی به سالمندان در افزایش علاقه به فضاها و ساختمان‌های شهری ایجاد نماید. یافته‌های تحقیق در این زمینه با یافته‌های رسیده و همکاران (۱۴۰۲) و رحمتی و محمدی (۱۴۰۱) در مطالعات داخلی و یافته‌های جکمن و همکاران (۲۰۲۵) و گرینفیلد و همکاران (۲۰۲۳) در مطالعات خارجی، همسو و هم‌راستا بود. فرضیه نقش مشارکت مدنی و اشتغال نیز به عنوان یکی از شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در رضایت سالمندان مورد تأیید قرار گرفت. همان‌گونه که پیشتر عنوان کردیم، یکی از مهم‌ترین مشکلات سالمندان با مشارکت مدنی و اشتغال آنان مرتبط است و لازم است نسبت به این امر نیز توجه بیشتری مبذول گردد؛ چون این نکته از جمله مواردی است که در جلب رضایت سالمندان، اهمیت زیادی دارد. سالمندان امروزه بیش از هر چیز

در شهر و سایر مؤلفه‌های شاخص‌های شهر دوستدار سالمند در اولویت قرار می‌دهند. بنابراین در شرایطی که سالمندان حتی در دوران بازنشستگی به دنبال کسب درآمد، تأمین مالی زندگی و امرار معاش هستند، رضایت از زندگی در شهر و توجه به امان‌ها و سایر شاخص‌های شهری، اولویت خود را از دست داده و دغدغه‌های زیست اقتصادی بر دغدغه‌های فراغتی و سبک زیستی غلبه می‌یابد. این یافته با یافته‌های محمدپور و همکاران (۱۴۰۳) در مطالعات داخلی و یافته‌های فیلیپسون (۲۰۲۵) در مطالعات خارجی همسو بود و لزوم توجه به معیشت سالمندان را نشان می‌دهد.

با توجه به نتایج این مطالعه در راستای افزایش توجه به سالمندان و افزایش میزان رضایت آنان از زندگی در شهر تهران، پیشنهادهای زیر که برگرفته از نتایج تحقیق است، به متولیان امور اداره شهری تهران ارائه می‌شود:

- لزوم توجه به حمایت اجتماعی و خدمات درمانی مطلوب سالمندان، یکی از مواردی است که با افزایش رضایت سالمندان، هم زندگی آنان را بهتر می‌کند و هم با کاهش دغدغه‌های سایر افراد مرتبط با سالمندان (خانواده‌ها و دوستان) به افزایش رضایت ذهنی شهروندان کمک می‌کند. افزایش حمایت‌های اجتماعی و خدمات درمانی از سالمندان، یکی از مواردی است که با بهزیستی سالمندان مرتبط بوده، رضایت آنان از شهر را افزایش خواهد داد. همچنین این امر منجر به بهبود شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان و بهبود وضعیت شهر تهران در این زمینه خواهد شد.

- استفاده از سالمندان در اداره امور شهری و توجه به نظرها و دیدگاه‌های آنان در ترسیم نقشه بهتری از شهر می‌تواند به متولیان امور شهری کمک نموده، به جریان بهتر امور شهری کمک منجر شود؛ زیرا بسیاری

از سالمندان، تجارب بسیار مفیدی دارند و کاربست این تجارب، نقش مهمی در اداره بهتر امور شهری بر عهده خواهد داشت. بهتر است مدیران و متولیان امور شهری با استفاده از دیدگاه‌های سالمندانی که تجارب خوبی در زمینه امور شهری داشته‌اند، ضمن جلب رضایت آنان به بهبود شاخص‌های شهر دوستدار سالمندان کمک نمایند.

- بسیاری از سالمندان سال‌ها بود که گشت تفریحی خاصی در شهر نداشتند و اصلاً بسیاری از محلات از خاطر آنان محو شده بود. در این راستا و به منظور آشتی سالمندان با فضاهای شهری، برگزاری تورهای شهرگردی برای سالمندان می‌تواند نقش بی‌بدیلی در افزایش تعلق شهری سالمندان ایفا نماید و آنان را از محیط شهری بیگانه نکند؛ زیرا بیگانگی با مشکلات عدیده مرتبط با زوال عقل و آزیمر مرتبط خواهد شد. در این زمینه می‌توان از یکسو میزان رضایت سالمندان از شهر را افزایش داد و از سوی دیگر با ایجاد نشاط و شادابی در بین سالمندان از عوارض بیماری‌های آنان جلوگیری نمود. همچنین اتخاذ تدابیری از این دست به دوستدار سالمند شدن شهر تهران و بهبود وضعیت شهر در این زمینه منجر خواهد شد.

بهبود وضعیت حمل و نقل عمومی در شهر نیز یکی از مواردی است که می‌تواند به افزایش رضایت خاطر سالمندان و آشتی آنان با شهر، کمک شایانی نماید و علاوه بر استقبال سالمندان از سفرهای درون‌شهری به افزایش نشاط اجتماعی و تندرستی و شادابی سالمندان کمک نماید. در این زمینه هرچند تسهیلاتی از قبیل کارت منزلت و... به سالمندان ارائه می‌شود، مسئله اصلی سالمندان، دسترسی به حمل و نقل عمومی و شلوغی بیش از حد آن است که برای سالمندان، ایجاد هراس از آسیب‌دیدگی می‌کند و لازم است تمهیداتی در این زمینه اتخاذ شود. بدیهی است که افزایش

طالب‌پور، اکبر (۱۴۰۲) «تبیین تأثیر طرد اجتماعی بر گرایش به مصرف مواد مخدر در بین زنان»، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، سال بیستویکم، شماره ۴، صص ۳۶-۶۳.

Doi : 10.22051/jwsps.2023.42466  
2705.

طالب‌پور، اکبر و معصومه بیرانوند (۱۴۰۱) «بررسی تجربه زیسته مجرد قطعی از منظر دختران مجرد»، فصلنامه زن و جامعه، سال سیزدهم، شماره ۵۱، صص ۹۵-۱۱۴.

Doi: 10.30495/jzv.2022.30184.  
3807.

گودرزی، مجید و سعید ملک‌ی و داریوش خدابخشی (۱۴۰۲) «مدل‌سازی معادلات ساختاری عوامل مؤثر بر تحقق شهر دوستدار سالمند (مطالعه موردی: شهر اهواز)»، مطالعات برنامه‌ریزی سکونت‌گاه‌های انسانی، سال هجدهم، شماره ۴، صص ۱۷۱-۱۸۴.

Doi: 20.1001.1.25385968.1402.18  
4.16.9.

مجلسی، محمدباقر (۱۳۹۶) بحارالانوار، جلد ۷۲، اصفهان، مرکز تحقیقات قائمیه اصفهان.

محمدپور، صابر و آرمان حمیدی، یکتا لشکریانی عارفه، ندا مرتضی پورهنده خاله (۱۴۰۳) «امکان‌سنجی تحقق رویکرد محله دوستدار سالمند (مطالعه موردی: محله باقرآباد شهر رشت)»، مطالعات جغرافیایی نواحی ساحلی، سال پنجم، شماره ۴، صص ۴۱-۵۶.

<https://doi.org/10.22124/gscj.2025.26209.1279>.

دسترسی‌های سالمندان به حمل‌ونقل عمومی شهری می‌تواند افزایش رضایت سالمندان از شهر تهران را در پی داشته باشد و به بهبود شاخص‌های شهر دوستدار سالمند بینجامد.

### پی‌نوشت

۱. الْبَرَكَةُ مَعَ أَكْبَرِكُمْ (مجلسی، ۱۳۹۶، ج ۷۲: ۱۳۷).

### منابع

درگاه ملی آمار ایران (1404) قابل دسترسی در: <https://amar.org.ir/statistical-information>

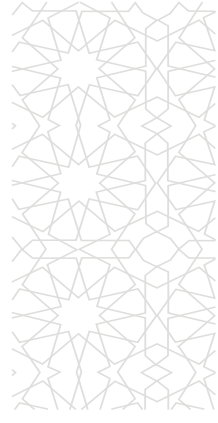
رحمتی، منصور و چنور محمدی (۱۴۰۱) «مدل‌سازی معادلات ساختاری شاخص‌های شهر دوستدار سالمند کرمانشاه»، جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، ۱۲(۴۳)، صص ۱۲۳-۱۴۸.

Doi : 10.22111/gaij.2022.41249.  
2985.

رسیده، بهزاد و نفیسه مرصوصی، مصطفی طالشی و سید مهدی موسوی کاظمی (۱۴۰۲) «تحلیل شاخص‌های زیرساخت‌های شهر دوستدار سالمند در کلان‌شهر مشهد»، فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، سال چهاردهم، شماره ۳ (پیاپی ۳۲)، صص ۱۶-۱.

Doi : 10.30473/grup.2023.65521.  
2736.

شرقی، علی و اسماعیل ضرغامی، فرزانه صالحی کوسالاری و میلاد الفت (۱۳۹۵) «سنجش وضعیت شاخص‌های جهانی شهر دوستدار سالمند در کلان‌شهر تهران»، مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، سال بیست‌وهشتم، شماره ۲، صص ۱-۲۲.



- Fragmented Societies. London: Macmillan.
- Gehl, J. (2010) *Cities for People*. Washington, DC: Island Press.
- Goodarzi, M., Maleki, S., Khodabakhshi, Dariush (2024) EStructural Equation Modeling of Factors Affecting the Realization of an Elderly-Friendly City (Case Study of Ahvaz) *Journal of Studies of Human Settlements Planning*, vol. 18, no. 4, 2024, pp. 171-184(In Persian).
- Greenfield, E., Pope, N., & Pestine-Stevens, A. (2023) Age-Friendly cities and communities: Research on local practice to strengthen the movement's future. *Innovation in Aging*, 7(Suppl 1), 103. <https://doi.org/10.1093/geron/igad104.0334>.
- Jackman, P.C., Dargue-Fox, E.J., Hawkins, R.M. (2025) Physical activity in age-friendly cities and communities: a scoping review with recommendations to support policy and practice. *BMC Public Health* 25, 4107. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-25108-7>.
- Lang, J. (1987) *Creating architectural theory: The role of the behavioral sciences in environmental design*. Van Nostrand Reinhold.
- Mace, R. (1985) *Universal design: Barrier-free environments for* محمودزاده، حسن و توکل آقاییاری هیرو داوود حاتمی (۱۴۰۳) «ارزیابی وضعیت منطقه چهار کلانشهر تبریز از منظر شهر دوستدار سالمند»، *جغرافیا و برنامه‌ریزی*، سال بیست‌وهشتم، شماره ۸۸، صص ۷۹-۴۷.
- Doi: 10.22034/gp.2023.54153.3060.
- موسوی، میرنجف و نیما بایرام زاده، و امین شهسوار (۱۴۰۴) «تیین وضعیت معیارهای شهر دوستدار سالمند از دیدگاه ساکنین (نمونه موردی: شهر میاندوآب)»، *جغرافیای اجتماعی شهری*، سال دوازدهم، شماره ۱، صص ۱۹-۴۰.
- Doi: 10.22103/jusg.2025.2143.
- Fainstein, S. S. (2010) *The Just City*. Ithaca: Cornell University Press.
- Fujihara, S., Noguchi, T., Ide, K., Jeong, S., Kondo, K. & Ojima, T. (2025) Developing an indicator for community-level age-friendly communities: the Japan gerontological evaluation study. *BMC Geriatr* 25, 285. <https://doi.org/10.1186/s12877-025-05919-4>.
- Fusaro, G., D'Alessandro, F., Baldinelli, G. & Kang, J. (2018) Design of urban furniture to enhance the soundscape: A case study. *Building Acoustics*, 25(1), 61-75.
- Harvey, D. (2008) The right to the city. *New Left Review*, 53, 23-40.
- Healey, P. (1997) *Collaborative Planning: Shaping Places in*

- Phillipson, C. (2025) Population Ageing and Urbanisation: Creating Sustainable Age-Friendly Cities and Communities. In: Guardado Moreira, M.J., A. Carvalho, L. S., Simões, Â., Candeias, M.d.J., Tomás, H.M. (eds) Sustainability in Aging. Lecture Notes in Bioengineering. Springer, Cham.
- [https://doi.org/10.1007/978-3-031-77282-5\\_1](https://doi.org/10.1007/978-3-031-77282-5_1).
- Rahmati, M. and Mohammadi, C. (2022) Modeling Structural Equations of The Characteristics of The Elderly Friendly City of Kermanshah. *Geography and Territorial Spatial Arrangement*, 12(43), 23-148.
- doi: 10.22111/gaij.2022.41249.2985. (In Persian).
- Resideh, B., Marsoosi, N., Taleshi, M. and Moosa Kazemi, S. M. (2023) Analysis of Infrastructure Index of Elderly-Friendly City in Mashhad Metropolis. *Journal of Urban Ecology Researches*, 14(3), 1-16.
- doi: 10.30473/grup.2023.65521.2736. (In Persian).
- Segura Cardona, A., Cardona Arango, D., Segura Cardona, A., Robledo Marín, C., & Muñoz Rodríguez, D. (2022) Friendly Residential Environments That Generate Autonomy in Older Persons. *International journal of environmental research and public health*, 20(1), 409.
- everyone. The Center for Universal Design. North Carolina State University.
- Mahmoudzadeh, H., Aghayari Hir, T, & Hatami, D. (2024) Assessing the elderly-friendly city status in the region four of Tabriz Metropolis. *Journal of Geography and Planning*, 28 (88), 329-355.
- <http://doi.org/10.22034/GP.2023.54153.3060>. (In Persian).
- Mohammadpour, S., Hamidi, A., Yektā Lashkariyāni, A., & Mortezaḡpour Hendeh Khāleh, N. (2025) Feasibility of Realizing the Elderly-Friendly Neighborhood Approach (Case Study: Bāgherābād Neighborhood of the City of Rasht) *Geographical Studies of Coastal Areas Journal*, 5 (4) pp. 41-56.
- DOI: 10.22124/gscaj.2025.26209.1279. (In Persian).
- Mousavi, M. N., Bayramzadeh, N. and Shahsavar, A. (2025) Evaluating Age-Friendly City Criteria from Residents' Perspective (Case Study: Miandoab, Iran). *Journal of Urban Social Geography*, 12(1), 19-40.
- doi: 10.22103/jusg.2025.2143. (In Persian).
- Olgun, R., & Erdoğān, R. (2016) Urban furniture and user satisfaction: The example of Antalya-Gulluk avenue. *Journal of the Faculty of Forestry Istanbul University*, 66(2), 674-682.

doi: 10.22051/jwsps.2023.42466.  
2705.

UN-Habitat (2016) Urbanization and Development: Emerging Futures. Nairobi: UN-Habitat.

Wang, Z., Nie, M. & Wu, Y. (2025) Policy Issues in the Planning of Age-Friendly Communities in Urban and Rural China: A Case Study of Jiangxi Province. Soc 62, 209-222.

<https://doi.org/10.1007/s12115-025-01083-y>.

World Health Organization (WHO) (2007) Global Age-friendly Cities: A Guide. Geneva: WHO.

World Health Organization UN Decade of Healthy Ageing. [(accessed on 18 September 2015)] Available online: <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/summit>.

World Health Organization UN Decade of Healthy Ageing [(accessed on 18 October 2022)] Available online: <https://www.who.int/initiatives/decade-of-healthy-ageing>.

World Health Organization Ageing and Health [(accessed on 1 October 2022)] Available online: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>.

<https://doi.org/10.3390/ijerph20010409>.

Sharqi, A., Zarghami, E., Salehi Kousalari, F. and Olfat, M. (2016) Evaluating status of global indices of age-friendly city in Tehran Metropolis (AFC). Journal of Urban- Regional Studies and Research, 28(2), 1-22. (In Persian).

Soja, E. W. (2010) Seeking spatial justice. University of Minnesota Press.

Steinfeld, E., & Maisel, J. (2012) Universal Design: Creating Inclusive Environments. Hoboken, NJ: Wiley.

Talebpour, A., & Beiranvand, M. (2022) Investigating the lived experience of permanent celibacy from the perspective of single girls. Quarterly Journal of Woman and Society, 13(51), 95-114. [In Persian].

doi: 10.30495/jzv.2022.30184.  
3807.

Talebpour, A. (2023) Explaining the Impact of Social Exclusion on Tendency to Use Drugs Among Women. Women's Studies Sociological and Psychological, 21(4), 36-63. [In Persian].